

Presentació*

En els més d'onze anys transcorreguts d'ençà de la inauguració de la Càtedra Jordi Arbonès de la Universitat Autònoma de Barcelona, el 21 de maig de 2003, la comissió que la coordina i el Grup d'Estudi de la Traducció Catalana Contemporània (GETCC) han emprès diverses iniciatives amb la voluntat d'acollir activitats d'investigació i de divulgació tant de l'obra de Jordi Arbonès com d'altres treballs en el camp de la traducció literària al català, en general. Així, per exemple, en col·laboració amb la Biblioteca d'Humanitats de la UAB, s'han catalogat i digitalitzat els llegats d'alguns traductors i homes de lletres que inclouen, no tan sols un gran nombre de traduccions i d'obres originals manuscrites i mecanoscrites, sinó també material periodístic de gran valor testimonial i un fons epistolar amplíssim amb corresponents destacats del món literari i cultural del nostre país i de fora: a més del llegat del traductor Jordi Arbonès, s'han catalogat el del poeta, assagista i traductor David H. Rosenthal, el de l'editor Josep Pedreira, el del traductor i corrector exiliat a l'Argentina Francesc Arnó o el de l'escriptor i activista polític Rafael Tasis, com també més de set-cents volums d'autors catalans traduïts a altres llengües provinents d'una donació de l'Institut Ramon Llull. La consulta d'aquests fons ja ha donat lloc a publicacions com ara l'obra de Mireia Sopena *Josep Pedreira, un editor en terra de naufragis. Els Llibres de l'Óssa Menor (1949-1963)*, i el Grup d'Estudi de la Traducció Catalana Contemporània ha començat a publicar algunes de les traduccions que es conservaven inèdites, com ara les que Francesc Arnó va fer d'Eugène Ionesco i de Guilherme Figueiredo perquè es representessin al Casal de Catalunya de Buenos Aires o les que Rafael Tasis va dur a terme, també a l'exili, d'*El joglar del món occidental*, de John Millington Synge, i de *Carretera enllà*, d'Aldous Huxley.

* Aquest dossier s'inscriu en el Grup d'Estudi de la Traducció Catalana Contemporània (GETCC) (2014, SGR 285), reconegut per l'Agència de Gestió i Ajuts Universitaris de la Generalitat de Catalunya, i en el projecte «La traducció catalana contemporània: censura y políticas editoriales, género e ideología (1939-2000)», amb el número de referència FFI2014-52989-C2-1-P, finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación.

Entre altres activitats, la Càtedra Jordi Arbonès i el Grup d'Estudi de la Traducció Catalana Contemporània organitzen cada dos anys, amb el suport de la Facultat i del Departament de Traducció i d'Interpretació de la UAB, unes jornades per a aprofundir diferents àmbits de la traducció literària al català. Amb la col·laboració de l'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana, la Institució de les Lletres Catalanes, el PEN Català i la Universitat Oberta de Catalunya, ja s'han celebrat sis edicions d'aquestes jornades, que, d'ençà que el 2004 es dedicà la primera al traductor que dona nom a la Càtedra, s'han centrat en figures com Maria Aurèlia Capmany i Manuel de Pedrolo o Joan Sales, i han explorat terrenys com la traducció a l'exili o la traducció i la censura. El contingut, reelaborat, d'aquestes jornades ha estat publicat a *Quaderns. Revista de Traducció*.

Enguany, la sisena edició ha abordat la traducció de teatre a la postguerra a per mitjà de les figures de Josep M. Poble i Bonaventura Vallespinosa. Josep Maria Poble (Montblanc, 1897 – Barcelona, 1980), més conegut per la seva tasca com a escriptor o per l'activitat política vinculada a Esquerra Republicana de Catalunya, a partir del seu retorn de l'exili, el 1948, i fins als anys setanta, féu nombroses versions i adaptacions per al teatre, un gènere que li era especialment afecte. S'ocupà, especialment, de comèdies lleugeres en llengua francesa d'autors com ara Louis Verneuil, Maurice Hennequin, Pierre Veber, Paul Gavault, Georges Berr i André Monézy-Eon. També a partir del francès, féu una versió lliure d'*El malalt imaginari* de Molière amb el títol d'*El senyor Ribot està malalt*, en què situà l'acció a la Barcelona del segle XIX, i arranjà per a l'escena una novel·la policíaca de Georges Simenon amb el títol d'*El crim dels quatre cantons*. A partir del castellà, traduí una obra de l'autor català resident a l'Argentina Eduard Borràs, a més de dues peces de la dramaturgia mexicana d'origen català Maruxa Vilalta: la comèdia *No hi ha res com el pis 16* i la farsa tràgica en dos actes *Qüestió de nassos*.

El metge reusenc Bonaventura Vallespinosa (Vilafranca del Penedès, 1899 – Reus, 1987), des del càrrec de president de la Secció de Lletres del Centre de Lectura de Reus, promogué en plena postguerra innombrables iniciatives per contribuir a trencar l'aïllament cultural del país. Amb aquesta voluntat, incorporà a les lletres catalanes obres cabdals de la literatura universal: entre el 1955 i la darrereria dels anys setanta, traduí llibres de narrativa i d'assaig i, sobretot, una gran quantitat de peces dramàtiques. Traductor vocacional, treballava seguint les seves preferències, les quals abastaven des de clàssics com Molière o Racine fins a dramaturgs d'avantguarda com Pirandello, Ionesco o Anouilh, passant pels existencialistes Betti, Sartre i Camus. Tot i els constrenyiments del règim, moltes d'aquestes versions es pogueren veure en representacions que ell mateix organitzava a Reus i sovint es portaven a diverses poblacions catalanes, i donaren a conèixer alguns dels autors contemporanis més innovadors.

Durant dos dies, investigadors de diferents universitats van analitzar a la Facultat de Traducció i d'Interpretació de la UAB la labor que aquests dos intel·lectuals van dur a terme en el camp de la traducció teatral. Margarida Arizeta pronuncià la conferència inaugural de les jornades, en què emmarcà la trajectòria de Poble i de Vallespinosa en el context de la postguerra i n'observà els punts en

comú i les divergències: tots dos amb un ferm compromís amb la llengua i la cultura catalanes, van impulsar nombroses activitats per mantenir-les vives durant uns temps especialment adversos; amb una passió comuna pel teatre, a més, es van dedicar a traduir peces dramàtiques per l'interès d'obrir l'escena al món en uns anys en què era prohibida l'edició i la representació d'obres en la nostra llengua. L'un, però, treballà seguint exclusivament les seves preferències i, l'altre, més atent als gustos del públic de l'època. Les comunicacions que seguiren durant el primer dia de les jornades foren dedicades a l'escriptor de Montblanc: Jaume Ferrer va repassar l'activitat de Poblet com a comediògraf i va relacionar-ne la producció com a traductor i adaptador amb la seva obra de creació; Marta Giné va aprofundir les seves versions de teatre de boulevard i vodevil francès tot confrontant-les amb l'adaptació que va fer de *Le Malade imaginaire*, de Molière; per la seva banda, Teresa Julio destacà la condició d'home de teatre de Poblet i exposà la gènesi i la recepció de les versions que va fer del castellà al català de les comèdies de Maruxa Vilalta i d'Eduard Borràs; finalment, Pau Joan Hernández va explorar des d'una perspectiva ètica l'adaptació que Poblet va fer per a l'escena de la novel·la de Georges Simenon *La nuit du carrefour*.

El segon dia, dedicat a la figura de Bonaventura Vallespinosa, Rossend Arqués va resseguir la producció com a traductor dramàtic del metge reusenc, centrada sobretot en clàssics moderns i contemporanis del teatre francès i italià, i va remarcar l'evolució que el seu mètode i el seu llenguatge havien experimentat al llarg dels anys; les comunicacions que van tenir lloc a continuació van aprofundir aquesta producció: Miquel Edo analitzà les versions d'un dels autors més estimats de Vallespinosa, Luigi Pirandello, força de les quals es conserven inèdites al Centre de Lectura de Reus, i les comparà amb les que altres traductors n'han fet posteriorment; Joaquim Sala-Sanahuja s'ocupà de les traduccions de dos dels grans exponents del teatre clàssic francès, Molière i Racine, dels quals Vallespinosa pretenia publicar una bona part de l'obra, alhora que confrontà la tasca de Vallespinosa amb la d'altres traductors coetanis; finalment, Ramon Lladó, incidí en les traduccions d'escriptors coetanis com ara Ionesco, Cocteau, Camus, Sartre o Betti, i repassà la relació de Vallespinosa amb l'avantguarda d'ençà de la seva participació de jove en la revista futurista *La columna de foc* i en la noucentista *El llac*. Per cloure les jornades, Marta Juanhuix va oferir una lectura dramatitzada d'alguns fragments de les traduccions de Poblet i de Vallespinosa.

Els resultats d'aquestes jornades, que ara editem, posen de manifest la contribució de Vallespinosa i de Poblet al redreçament de les lletres catalanes mitjançant una tasca de traducció duta a terme amb esforç i rigor, que en bona part ha romàs desconeguda del públic. El desig dels organitzadors és que serveixin per a ajudar a rescatar de l'oblit l'obra de dos traductors que mereix ser descoberta i estudiada, no tan sols per la importància que tingué en la resistència cultural contra els intents d'anorreament d'un règim dictatorial, sinó també per la qualitat intrínseca.